

A KÖNYVTÁRSZOLGA

A történet szerint az öregember egy éjszaka bezárkózott az egyetemi könyvtár olvasótermébe, reggelre könyvhalmokkal torlaszolta el a bejáratokat.

Ő, aki évekig cipelt mindenféle lexikont, szótárt és kézikönyvet, most tébolyultan dobálta a terembe nyomakvó megdöbbszent könyvtárosokat; súlyos, nehéz könyvek csattantak

az olvasástól ráncos, sápadt homlokokon, szemüvegek repedtek meg, kabátok szakadtak szét.

A küzdelem heves volt, gyors, és félelmetesen néma.

Az öregembert egy régi kiadású párisi útikönyvvel ütötték le. Rongybábuként csuklott össze, csak a keze szorongatott görcsösen egy könyvet: Horger Antal – A barcasági magyar községek története. Ilyesféle roham többé nem jött rá.

Néhány hetes kivizsgálás után visszatért a könyvtárba – az orvosok teljesen egészségesnek nyilvánították –, s végezte megszokott munkáját, mintha mi sem történt volna.

Horger könyvétől azonban soha nem vált meg.

Rongyos felöltője zsebében hordta, s néha, egészen váratlanul, akár oldalakat is idézett belőle.

Soha, senkinek nem árulta el, mi történt vele, akkor éjszaka az olvasóteremben, a könyvek között.

Legyen meg végre az a pillanat, amikor a költészet helyettesíti az irodalomtörténetet.

Ha ez a költészet, mint folytonosan megvalósuló és folytonosan megdermedő nyelv megszűnik, és pusztá szemléletként funkcionál tovább, lehetőséget ad kiüresedett nyelvi formák, ideák és énképek feltámasztására.

Tudom, mit veszítek, és siratom a múltat.

Ne akarjak esztétikus lenni? Nem írni fontos.

Látod, milyen szörnyű, hogy én mondom mindezt.

Ha a költő hajlandó csak egyetlen pillanattig is úgy elhallgatni, azaz hajlandó egyetlen hatalmas és finom, önfeláldozó és pimasz, naiv és számító öleléssel belepusztulni mindabba, ami őt körülveszi, azaz hajlandó szavak nélkül rámutatni akár egy ócska kis történetre, ami nem valóságértéke, hanem lehetőségértéke révén használható, akkor nyilvánvaló lesz, miért jutott el épp oda.

Hová? Nyilvánvalóvá válik, hogy a nyelv nem hotelszoba.

Horger eljut abba a párisi hotelszobába, ahol egy nyomasztó éjszakán megálmodja a könyvtárszolga történetét.

Megírom és elvesztem. Nem közölni.

Lesz egy történetem, ami nem a valóság felől korlátoz, s amiben olyan személyes leszek, mint ötezer szabályos bemutatkozás után.

Elvenni a prózától a prózairót, tudománytól a filológust, gyülekeztétől a pátriarkát, hentesüzletétől a tömegembert, tudom, mekkora brutalitás ez.

Házigazdaként belehallgatni mindenkibe, aki helyettem szólhat.

Ha majd mindezt kiérdemeltem, lesz jogom eldönteni a megírt és a meg nem írt versek sorsát.

AUSZTRÁLIA

Pompeji

Míg Ausztráliában a birodalom
fennállásának 200. évfordulóját
ünnepelték, indián őslakó szállt
partra Angliában, és népe
tulajdonának nyilvánította az
egykori anyaország földjét.
Ennyit hősiességről,
iróniáról,
földről.

Drága föld.

Szőcs a napokban találkozik Suttinggal.

Elővigyázatosságból, s talán most mert utuk
messzebb vezet, kerülik a fegyver, felkelés, vér,
forradalom, ellenség, ... kifejezések magyar használatát.

És ez a vágy már majdnem remény.

A világi ragyogás tollhegye ámde törékeny ékszer.

Tisztességes mondat? Stíluskényszer?

Sib, peniszes szó? Szó? Szavak?

Pompeji?

Ismerősek nekünk minden helyek.

Van szél, ami csak tátogó madarakat hoz,

felhőket soha. Amikor a költészet úgy döntött,

kiutazik Ausztráliából, már lemérte a két férfi,

mondatnyival mindig kevesebbet kell akarni

a biztos tudásnál, hogy a törékeny szív hangjai is

átdoboghassanak ezen a szűk résen, akár egy ismeretlen
földrész ismerős munkahangjai,

fák és földek íze,
fák és földek íze,
fák és földek íze...

Ha Szöcs és Sutting ott állnának, egymás mellett,
nyakukon kötéllel, az akasztófák erdejében,
néznék a másik arcát, nem szólnának.
Szemükben se félelem, se fájdalom.
S ahogy a hóhérok kiütnék a csapóajtókat,
lenne bármilyen gyors a halál,
már csak a két férfi szóüres helyét találná.

A megszálló birodalom kivégzésekért felelős tisztje
másnap reggel feladó nélküli, kézzel írt magyar
levélet szótárazna.

„Pompeji egyik lávával betemetett lakásában
a még élő Úrnőt kutyája marcangolta. Tudja meg
tehát: ilyen hely kell a szerelemhez!

Az Ön kutyája is az idő.

A hatalom pedig hiábalóságok gyönyörű sorozata,
melyben az uralkodás természetét apró vércövekként
ékesít fel egy-egy eltitkolt, vagy keresett szó,
talán épp a mi nevünk.

A költészet (vers) epikus kellék.

A világ bármely két különböző dolgát összekötő
legrövidebb egyenest mondatnak nevezzük.

A lélekzet testeket himbál lágyan,

a halál mégis elkésik,

mert másképpen emlékeznek rá...”

A szöveg itt egy emlékképpel lesz gazdagabb.

Mamia papnő félkörívű sírkövén Goethe üldögél,
hátát kőlappal hűsíti.

Tenger, naplemente, ciprusok.

Sok vész érte a világot, ámde kevés,

mely ekkora örömet szerzett volna az utókornak,

mint ez, írja később.

Szép gondolatokra méltó, gyönyörű hely.

Szép gondolatokra méltó, gyönyörű hely.

Szép gondolatokra méltó, gyönyörű hely...

FANTOM

Pompeji

És mégsem szó az, hogy így vagyok.

Teljes életet élnék az testemvel, holott

magomat már nem mozdíthatnám – iffiú poeta verteng

az literatura dermedt libasorában: folyhónek túl

szabályos, szarnak túl kemény, küembernek túl nehéz,

fantomnak túl fantom... – környülöttem

szorítva, fogva, őriztetve,

előről is, hátulról is gipszesek.

Kedig folyékony történet volt ez,

hogy előről is, hátulról is az ÉN. Ó a láva is.

ÉN, ÉN, az irodalomember, azki ettől fantom,

azkik ójják bennem az nyavolás hiányuk,

azkiknek hangját csinyálom.

És ha, mint fenéktelen szájból az szó, lukból ürülég,

elmozdulok (szököm), máris velem mozdulja magát

az Egész (szökik). Egy gipszcsonk,

szigorú, mert matéria, figyelmeztetőnek-é,

avagy mert élethel szüksége hergelé őt is,

az szívóvó bordám közé rugold.

Fáj is, snem fáj is.

És mast már ki(fel) sem állhatok (abbahagyni),
mert ugyan mi tartana meg. Azmi tömlecel,
el is tart. Egymás hiányán élődsi
nyomorult lények, akárha Osszián honában,
hol sápadt Napra folyhő olmos fátyla hull,
s gáz lehellet szálldos az földnek odvából,
és sárkánygyiktaréjos kűszikla cakkoz sűrő léget,
hol a lélek nehéz és komor,
mint a növényi zöld,
hol fülemvel fájdalmas, folytonos sírást hallék.

Ki sír, folytonosan ki jajong e tájban?

Nessie sír, a szörny – kong az hang, mintha
énbelőlem, gipszen által – Nessie sír, hogy nincs,
nincs, Ő szömélye nem is lél soha.

Dac, s harag virága szökken,
önzéseem kettős, élődsi elve: ha ő se, én se.
ha igen, s igen.

Mert mégis az itt a kérdés,
ki kérdez itten, és ki sír, folytonosan ki jajong,
gyömbeleg, szép fején két halló fülével ki hall,
rózsás ajakával ki szól, s hallgat,

testével ki text e tájban.

SZEREPLŐK

Pompeji

Szerepeltetvén tehát bőv és sűrő és temérdek
oldaloknak sulyival mindenféle szömélyt:
orátort, poetát, hadfit, muzsikást,
Angyalt, Ördögöt, Istent,
és mégsem tudnám, mivégre,
hah, mivégre??

Mert ők ki?

Netalám szók? szavak?...Netalám.

Netalám dolgok?...Netalám.

Holt dologhoz holt dolog illik, in summa,
se előre nem bírok nézni, se hátra,
egy tetöm vagyok,
azki,
azki.

ASSZONYÁLLAT

Pompeji

Mert nam férfinak két végpontja vagyok.
Egyiknek felől Isten, másiknak felől asszonyállata.
Ámde asszonyállatnak csak egy végpontja vagyok!
Ennek felől az férfi, másfelől, úgymond,
mind az magát kénálló lágy edén,
beszivandó szőke ég,
az a fürtös két csöcse,

gömbelég dir-dur fara,
publikány szekszamontája,
húskapuja, húskapuja, húskapu...ámde ezeken túl is,
hogy azmi szép, avagy haec vir, item, hic foemina,
jaj, mégsem leszek nő, mert azt nem lehet befejezni!

KÖZEPES KOR

Pompeji

Utazván magomat vége-végtig
ezen kicsin pocséta, ámbátor méges
labyrinth országban – hol végtére is
haragvásomban mindent Pompeji városával
tettem hasonlatosvá –, heába reménlő
eszemvel csak azt kellett megtapasztalni
– 1988-at írunk, Uram –, hogy
Világodnak eme kietlen, hitván
régijában nincsen a költőknek
általjában csak két évszaka,
úgy mint fiatal (ámde nagyon fiatal),
és agg (ámde nagyon agg) poeta...
De nem! De nem!
Add, Uram, hogy
közepes korú költővé lehessenek!

Közepes korú költő
ül magára hagyatottan az útvesztő irodájában
és a forradalom történetét gépeli. Mindez persze
legenda, szóbeli közlés, mely akár lábjegyzetként
is felhasználható. Sőt!

„A szöveg halálra ítéhető, de a lábjegyzetek halhatatlanok.”

A katona nem ismerhette Beckett mondatát, ami a botránnyal szembesített meditációt így idézi: „A növény nevén gondolkodom, mely az akasztottak ondójából nő, és ha letépik, sivalkodik.”

Ezért rúgta be a frissen festett ajtót.
Sto tü gyélajes?

Ha például – tűnődött el a férfi – egy orosz prózahős így szólít meg: *barátocskám!*, úgy mégse neheztelj. Nemzetének egyik legjellemzőbb pillanatával ajándékozott meg, és ennek örülni kell.

Beteljesül-e valaha a filológia dicsérete.
Ezt sem tudhatjuk. Azóta, hogy láttam *árnyékom*, ezt a friss és elképesztően eleven harkályt, már arra sem hagyatkozhatom, hogy a Világból könyv lesz. Van egy madaram, aminek a csőre olyan erős, hogy átütné a felvidéki ácsok tenyerét is. Platánról platánra szálldos, követi gyengeségem, kopogtat, koppant, átüt a haldokló fák tözsébe tömött beton(?) vékonyabb foltjain is, ficáncoló pondróba kap. A fonál, amit maga után húz, lassacskán behálózza az egész várost. Isten legveszélyesebb ajándéka a rögeszme, ha ez a madár valóság, kinek az árnyéka vagyok én?

A férfi, miközben felemelte a fejét, legszívesebben így válaszolt volna: Tudja-e, kedves barátom, hogy az Iliász Akhilleusz mauzóleuma? (1.)
Nyírfaillat, vér és puskaapor szagának émelyítő *keveréke* csapott az arcába. (2.)

Ám ahogy a reá szegeződő, vérekes fátyollal
elhomályosított, szlávos szempárba nézett
(A forradalom eszméletvesztés. A csalétkül hagyott,
aranyhabos mézserbe madarak szédülnek... – suhant át,
kicsi felhő, a homlokán.) mégiscsak ennyit mondott:

Dolgozom.

1. Folytonosan jelen lenni, nos ez túlon túl profán,
emberi. Az istenek fenntartják maguknak a meglepetés
jogát. Akhilleuszt ki kellett vonni a cselekményből,
hogy utolsó héroszi lángolásával mégegyszer bevilá-
gíthassa alattvalóit. Visszatérte isteni fény.
Aiasz Telamóniosz Akhilleusz árnyéka, s Odüsszeusszal
egyetemben a másik trónkövetelő. A tét igen nagy.
Az utód nemcsak a fegyvereket, nemcsak Hellászt,
Európát, egy eposzt is örököl. Az utód hazatérhet.
Odüsszeusz győzelme után, nem kevés iróniával,
azt is mondhatnánk, hogy az ember kiemelkedett az istenek
világából. Mindezekért természetesen a költészet
felelős. Úgy is nevezzük őt: *A folytonosan jelenlévő
ember* (Közepes kor)

2. Őszintén be kell ugyanis vallanunk, hogy a
filológiát némiképpen kölcsönözték többféle
tudománytól, s mint egy varázsitalt a legkülönösebb
nedvekből, anyagokból és csontokból főzték össze, sőt,
hogy ezen kívül még művészi, az esztétika területén
imperatív elemet is tartalmaz, ami elgondolkodtató
ellentétben áll tisztán tudományos jellegével.

Nietzsche

Epilógus helyett, 1857 májusában, amikor Arany
A walesi bárdok soraival bajlódik, a tavasz zöldjétől
meglepett szibériai falucskán cári ulánusok vonulnak
keresztül. A nyírek törzsére könnyű, tavaszi sarat
pötytyöznek a gőzölgő kincstári lovak. Az egyik

katona tréfásan odakiált az út szélén bámézkodó közepes korú férfinak. „Hogy ízlik az irodalomtörténet, Alexandr?” Hogy az ily módon megkérdezett ember egyik egyenesági leszármazottja az a fiatal katona, ki évszázaddal később a Magyarországot lerohanó orosz csapatok közlegényeként a Parlamentben a gépelő férfival találkozott volna, bizony ez egy közép-kelet-európai üdvtörténet tipikusan kegyetlen fintora lenne, amiért azonban már sem a költészet, sem a költő nem viselheti a felelősséget.

Medgyesi Gabriella

HORGER ANTAL LEVELE PÁRIZSBÓL

– *Darvasi Lászlónak, Szegedre* –

... Másnap úgy ébredtem, mint az állatok, telten és éhesen és várkozva.

A Szajna ideverte a hangokat Európából, s én kortyoltam a jelek, ragok, képzők nélküli szavakat, mindegyik saját jelentésétől volt édes – mint az a kávé lehetett volna, amit a szobaasszony persze elfelejtett szobámba felküldeni.

Talán elaludt ő is, ismered, talán, barátom, azokat a napokat, amikor hajnallal kelsz ugyan, de megvénhedt tested (vagy fiatal? még inkább az) ágyának szögezve, mint transzkontinentális vasút-utakon: